Byla C-698/18

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2018 m. lapkričio 7 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunalul Specializat Mureş (Rumunija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2018 m. birželio 12 d.

Apeliantas:

SC Raiffeisen Bank SA

Atsakovas:

JB

Pagrindinės bylos dalykas

Apeliacinis skundas dėl *Judecătoria Târgu-Mureş* (Tirgu Murešo pirmosios instancijos teismas, Rumunija) sprendimo, kuriuo pirmosios instancijos teisme buvo patenkintas JB ieškinys dėl jo, kaip paskolos gavėjo, sudarytos asmeninės paskolos sutarties su apeliantu banku *SC Raiffeisen Bank SA* kai kurių sąlygų nesąžiningo pobūdžio nustatymo ir pagal šias sąlygas pervestų lėšų grąžinimo.

Prašymo priimti prejudicinį klausimą dalykas ir teisinis pagrindas

Remiantis SESV 267 straipsniu prašoma išaiškinti Direktyvos 93/13/EEB 12, 21 ir 23 konstatuojamąsias dalis, 2 straipsnio b punktą, 6 straipsnio 1 dalį, 7 straipsnio 2 dalį ir 8 straipsnį, siekiant nustatyti paskolos gavėjo vartotojo statuso trukmę visiškai įvykdytose paskolų sutartyse.

DARBINIS VERTIMAS

Prejudiciniai klausimai

1) Ar pagal Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais nuostatas, konkrečiai dvyliktą, dvidešimt pirmą ir dvidešimt trečią konstatuojamąsias dalis, 2 straipsnio b punktą, 6 straipsnio 1 dalį, 7 straipsnio 2 dalį ir 8 straipsnį, kartu taikant procesinės autonomijos bei lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, leidžiama taikyti teisinių priemonių rinkinį, sudarytą iš vieno paprasto veiksmo, kuriam netaikoma senatis ir kuriuo siekiama nustatyti, kad kai kurios sutarčių su vartotojais sąlygos yra nesąžiningos, ir iš vieno paprasto asmeninio ir turtinio pobūdžio veiksmo, kuriam taikoma senatis ir kuriuo siekiama direktyvos tikslo, t. y. panaikinti visų įsipareigojimų, sudarytų ir įvykdytų pagal sąlygą, kurios nesąžiningas pobūdis vartotojo atžvilgiu buvo patvirtintas, poveikį?

2) Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar pagal šias nuostatas draudžiamas aiškinimas, kylantis taikant civilinės teisės teisinių santykių saugumo principą, pagal kurį, vadovaujantis civiline teise, objektyvus momentas, nuo kurio vartotojas turėjo ar būtų turėjęs žinoti, kad egzistuoja nesąžininga sąlyga, yra paskolos sutarties, kurią jis pasirašė kaip vartotojas, nutraukimo momentas?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, visų pirma dvylikta, dvidešimt pirma ir dvidešimt trečia konstatuojamosios dalys, taip pat2 straipsnio b punktas, 6 straipsnio 1 dalis, 7 straipsnio 2 dalis ir 8 straipsnis

2013 m. gegužės 30 d. Sprendimo *Asbeek Brusse ir de Man Garabito*, C-488/11, EU:C:2013:341, 44 punktas; 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 54,69 ir 70 punktai ir 2009 m. spalio 6 d. Sprendimo *Asturcom telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, 41 punktas.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos, jurisprudencija ir teisės teorija

Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (Įstatymas Nr. 193/2000 dėl nesąžiningų sąlygų pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse), iš naujo paskelbtas *Monitorul Oficial al României*, I dalis, 2012 m. rugpjūčio 3 d. Nr. 543,iš dalies pakeistas2014 m., visų pirma 1 ir 2 straipsniai, svarbūs apibrėžiant vartotojo statusą, 6 straipsnis, kuriuo vadovaujantis, nesąžiningos sąlygos neturi pasekmių vartotojo atžvilgiu, taip pat 12 ir 14 straipsniai, kuriuose numatyta dėl sutarčių, sudarytų pažeidžiant šį įstatymą, žalą patyrusių vartotojų teisė kreiptis į teismą

DARBINIS VERTIMAS

Codul civil 1864 (1864 m. Civilinis kodeksas) 993,994 ir 1092 straipsniai ir *Decretul nr. 167/1958* (Dekretas Nr. 167/1958) 1, 2, 7 ir 8 straipsniai, kurie bendrai sudaro teismų praktikos bei teorijos ir nesąžiningų sąlygų ginčijamumo prilyginimo absoliutaus negaliojimo režimui pagrindą.

Ordonanţa Guvernului nr. 9/2000 privind nivelul dobânzii legale pentru obligaţii băneşti (Įstatyminis dekretas Nr. 9/2000 dėl piniginių įsipareigojimų palūkanų normos), visų pirma 2 straipsnis, pagal kurį, jei dėl įsipareigojimo skaičiuojamos palūkanos, bet nenurodyta palūkanų norma, reikia mokėti įstatyme nustatytas palūkanas.

Ordonanţa Guvernului nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie şi penalizatoare pentru obligaţii băneşti, precum şi pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar (Įstatyminis dekretas Nr. 13/2011 dėl piniginių įsipareigojimų įstatymuose nurodytų palūkanų normų ir palūkanų už laiku nesumokėtas įmokas normų, taip pat dėl tokių finansinių ir mokesčių priemonių bankų sektoriuje reglamentavimo), kuriuo panaikinamas ir pakeičiamas *l'Ordonanţa Guvernului nr. 9/2000* (Įstatyminis dekretas Nr. 9/2000).

Prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas taip pat pateikia akto pripažinimo niekiniu kaip civilinės teisės sankcijos analizę: jos klasifikaciją, viena vertus –absoliučia ir santykine išraiška, kita vertus – visumos ir dalies išraiška, taip pat jos reglamentavimą ir poveikį, kuriuo apibrėžiami principai, iš kurių šioje byloje reikšmingiausi taikymo atgaline data principas ir restitucijos principas.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

1 2008 m. birželio 26 d. kredito įstaiga *Raiffeisen Bank SA* su JB sudarė asmeninės paskolos sutartį, pagal kurią paskolos gavėjas, fizinis asmuo, gavo 4 148,41 EUR paskolą.

2 Remiantis sutarties sąlygomis, paskolos gavėjas turėjo sumokėti: i) 121,41 EUR komisinį mokestį su dokumentais susijusioms išlaidoms padengti (3 % nuo paskolos sumos), kurį visą reikėjo sumokėti iki paskolos suteikimo datos; ii) kintamos normos palūkanas, apskaičiuotas pagal formulę, pateiktą bankinių operacijų bendrosiose sąlygose, kurių normą bankas galėjo keisti pagal finansų rinkos pokyčius (ši norma iš pradžių buvo 11 %, o sutarties vykdymo laikotarpiu svyravo tarp 10,25 % ir 12 %), ir iii) 0,39 % mėnesinį administravimo mokestį, apskaičiuotą taikant šią procentinę dalį nuo pradinės paskolos vertės, už paskolos naudojimo ir grąžinimo stebėseną, kurią vykdo bankas, ir už bet kokių kitų banko prisiimtų įsipareigojimų, numatytų paskolos sutartyje, vykdymą.

3 Pagal 2008 m, birželio26 d. paskelbtą grąžinimo planą paskolos gavėjas turėjo sumokėti 84 mėnesines įmokas, o bendra galutinė suma sudarė 7 360,93 EUR. Sutartis buvo nutraukta 2015 m., grąžinus visą paskolą.

DARBINIS VERTIMAS

4 2016 m. gruodžio 20 d. JB pateikė ieškinį prieš banką ir pareikalavo patvirtinti, kad buvo nesąžiningos tos paskolos sutarties sąlygos, kuriose numatyta: i) galimybė bankui keisti palūkanų normą ; ii) mėnesinis administravimo mokestis ir iii) komisinis mokestis su dokumentais susijusioms išlaidoms padengti; šias sąlygas anuliuoti patvirtinus jų nesąžiningą pobūdį, be to, grąžinti pagal šias sąlygas sumokėtas sumas ir palūkanas nuo grąžintinų sumų nuo datos, kai jos buvo gautos, iki jų faktinio grąžinimo.

5 Atsakovas bankas nurodė, kad ieškovas neturėjo teisės pareikšti ieškinio, nes ieškinį pateikė praėjus maždaug metams nuo sutarties tarp šalių nutraukimo ir nebeturėjo vartotojo statuso.

6 *Judecătoria Târgu-Mureş* tenkino visą ieškovo ieškinį ir pripažino, kad jis vis dar turi vartotojo statusą. Pirmosios instancijos teismas paskelbė, kad nei Įstatyme Nr. 193/2000, nei Direktyvoje 93/13 aiškiai nenumatytos sankcijos, taikomos tokiu atveju, jei patvirtinama, kad kai kurios sutarties sąlygos yra nesąžiningos, bet abiejuose teisės aktuose nurodytas tokių sutarties sąlygų netaikymas. Vėliau tas pats teismas prilygino tokio netaikymo pobūdį absoliutaus negaliojimo režimui ir pagal nesąžiningas sąlygas pervestoms sumoms pritaikė *restitutio in integrum* principą.

7 Atsakovas pateikė apeliacinį skundą dėl *Judecătoria Târgu-Mureş* sprendimo, pakartodamas, kad JB neturėjo teisės pareikšti ieškinį.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

8 Apeliantas, kuris buvo atsakovas pirmojoje instancijoje, taip pat teigia, kad iki šiol aiškinant sąvoką „vartotojas“ nebuvo nurodoma vartotojo statuso trukmė tokioje situacijoje, kaip nurodyta pagrindinėje byloje, pasibaigus paskolos sutarties vykdymui ir nutraukus paskolos sutartį. Taigi nustačius šį momentą tai turėtų reikšmės priimant sprendimus papildomoje byloje, gavus ieškinį, kuriuo reikalaujama patvirtinti, kad sutarties sąlygos, kuriose kalbama apie atlyginimą vartotojui, buvo nesąžiningos, atsižvelgiant į tai, kad valstybės teisėje tokiems klausimams taikoma senatis.

9 JB teigimu, sudarius sutartį asmuo įgyja vartotojo statusą ir jį išlaiko tol, kol nesąžiningos sąlygos turi poveikį jo turtui. JB laiko teisinga nacionalinių teismų jurisprudenciją, pagal kurią nesąžiningų sąlygų ginčijamumas prilyginimas absoliutaus negaliojimo režimui, o procesinėms nuostatoms netaikoma senatis.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, siekiant išspręsti ginčą, svarbu nustatyti vartotojo statuso trukmę po sutarties nutraukimo ir, atsižvelgiant į ją, nustatyti galimą jos nutraukimo būdo (pirmalaikis paskolos grąžinimas arba visiškas grąžinimas per nustatytą terminą) svarbą.

DARBINIS VERTIMAS

11 Vis dėlto, nors direktyvoje numatyta, jog nesąžiningos sąlygos *nesukuria įsipareigojimų vartotojui* tiek, kad šio negali suvaržyti tokio tipo sąlygos ir jis gali į jas neatsižvelgti, o taip pereinama prie *ginčijamumo* sąvokos, atsižvelgiant į anuliavimo ir netaikymo savybes, kaip nurodyta nacionalinėje teisėje, o anuliavimo sankcija atrodo labiausiai atitinkanti direktyvoje numatytą režimą.

12 Pagal procesinės autonomijos principą, suderintą su valstybių narių atsakomybe direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje, prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pažymi, kad, nepaisant to, jog Įstatyme Nr. 193/2000 aiškiai nenumatytas anuliavimo sankcijos taikymas, šio įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad esamos administracinės procedūros, kurioms taikomos 12 straipsnio 1–3 dalys, nepažeidžia vartotojo teisės remtis sąlygos anuliavimu pateikiant ieškinį ar prieštaravimą.

13 Atsižvelgiant į vartotojo teisių apsaugos visos sistemos viešosios tvarkos teisinį režimą, kurį patvirtina ir įstatymų nuostatos bei jurisprudencija, pagal kurią nacionalinis teismas turi ne tik galimybę, bet ir pareigą savo iniciatyva pradėti vykdyti galimai nesąžiningų sąlygų kontrolės mechanizmą, akivaizdu, kad tokia jurisprudencija nurodoma vadovautis absoliutaus negaliojimo teisiniu režimu, užtikrinant viešąją tvarką.

14 Prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas primena, jog šis teismas anksčiau minėtose bylose *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* ir *Gutiérrez Naranjo* paskelbė, kad direktyvos 6 straipsnio 1 dalis turi būti laikoma nuostata, ekvivalentiška nacionalinėms normoms, kurios vidaus teisinėje sistemoje įgyja viešosios tvarkos taisyklių pobūdį.

15 Todėl, remiantis tokiu nesąžiningų sąlygų patvirtinimo mechanizmo prilyginimu absoliutaus negaliojimo teisiniam režimui, asmuo, kuris reikalauja vartotojo statuso sudaręs paskolos sutartį su kredito įstaiga, gali bet kuriuo metu kreiptis į teismą, netaikant jokio senaties termino, nuo to momento, kai siekiama tikslo panaikinti nesąžiningų sąlygų poveikį.

16 Be to, šioje byloje vartotojas apskundė sutarties, sudarytos su verslininku, kurios galiojimas buvo pasibaigęs daugiau nei prieš, kai kurių sąlygų nesąžiningą pobūdį. Nuo sutarties nutraukimo datos nustojo galioti ir atitinkamos sąlygos, o tai reiškia, kad Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų leidėjo siekiamas tikslas yra nebeaktualus.

17 Vis dėlto, patvirtinus sutarties sąlygos nesąžiningą pobūdį, joje esančios sutarties nuostatos absoliutus negaliojimas lemia, kad bus taikomi atitinkami vidiniai principai, iš jų ir *restitutio in integrum* principas.

18 Kadangi teisė reikalauti grąžinti mokėjimus, atliktus pagal anuliuotas sutarties sąlygas, yra glaudžiai susijusi su negaliojimo patvirtinimu, nes ji atsiranda tik paskelbus šias sąlygas niekinėmis, galima pridurti, kad, procedūriniu požiūriu, panaikinamas senaties taikymas asmeniniams turtiniams veiksmams ir taip sudaromos sąlygos priimti sprendimą dėl papildomos bylos (susijusios

DARBINIS VERTIMAS

sumokėjimų grąžinimu) reikalavimo, kuriam iš esmės taikoma senatis ir kuris buvo suformuluotas byloje, kurios objektas yra pagrindinė byla, skirta sutarties sąlygų, kurioms iš esmės netaikoma senatis, nesąžiningam pobūdžiui patvirtinti.

19 Todėl nenustačius pagrįsto laikotarpio, per kurį būtų galima įvertinti paskolos gavėjo kaip vartotojo statusą nutraukus paskolos sutartį, galima pasinaudoti tuo, kad esant absoliučiam negaliojimui netaikoma senatis, siekiant gauti turtinės naudos paskelbus sąlygas niekinėmis, jei nėra Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų leidėjo siekiamo viešosios tvarkos tikslo, be to, kyla rizika pažeisti kitus principus, pavyzdžiui, teisinio saugumo principą.

20 Toks išaiškinimas reikalingas ir dėlto, kad nutraukus paskolos sutartį nutrūksta ir teisiniai šalių santykiai, o su jais tampa nebeaktuali ir prastesnė vartotojo padėtis verslininko atžvilgiu, atsižvelgiant į ekonominę galią, kuri turi įtakos jo derybų įgūdžiams ir lemia nevienodą derybinę galią.

21 Siekdamas užtikrinti pusiausvyrą tarp principo, kuriuo siekiama užtikrinti aukštą vartotojo apsaugos lygį, ir teisinio saugumo principo, prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pažymi, kad, pavyzdžiui, turtiniams reikalavimams, kilusiems taikant nutrauktos sutarties nesąžininga laikomos sąlygos negaliojimo režimą, gali būti taikomas senaties terminas, kuris skaičiuojamas nuo nustatyto objektyvaus momento, kuriuo laikomas sutarties nutraukimo momentas. Nacionalinėje teisėje toks senaties terminas yra 3 metai.

22 Šioje byloje JB pateikė ieškinį praėjus maždaug metams po sutarties nutraukimo, taigi per 3 metų senaties terminą, nacionaliniu lygmeniu numatytą turtiniams veiksmams, ir atitinkamai turės teisę susigrąžinti mokėjimus, atliktus pagal sąlygas, kurios yra ginčo objektas. Prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pažymi, kad jo paties lygiagrečiai nagrinėjamoje byloje, kurioje keliami identiški teisiniai klausimai ir kurioje taip pat buvo suformuluotas panašaus turinio prašymas priimti prejudicinį sprendimą (C-699/18), paskolos gavėjas pateikė ieškinį, kuriuo siekiama patvirtinti kai kurių sąlygų nesąžiningą pobūdį ir susigrąžinti pagal tas sąlygas atliktus mokėjimus, praėjus maždaug 11 metų nuo paskolos sutarties nutraukimo dėl to, kad buvo iš anksto sumokėtas galutinis likutis, taigi gerokai viršijus 3 metų terminą.

23 Kaip nurodo prašymą pateikti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, jei ieškinys pateikiamas taip vėlai, Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų leidėjo siekiamas viešosios tvarkos tikslas, taip pat vartotojo privatus interesas gauti turtinės naudos, taikant negaliojimo režimą, galėjo pažeisti teisinių santykių tikrumą ir atitinkamai prieštarauja teisinio saugumo principui.

DARBINIS VERTIMAS